

Wytyczne ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego
z dnia 15 kwietnia 2022 r.
do prowadzenia szkoleń w zakresie
przeciwdziałania przemocy w rodzinie na lata 2022-2023.

1. ZAŁOŻENIA

Przepisy ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2021 poz. 1249) określają zarówno zakres zadań gminy, powiatu, województwa i urzędów centralnych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, jak również wskazują przedstawicieli zawodów i instytucji, którzy są zobowiązani do podejmowania tych działań.

Realizacja zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wymaga wiedzy z wielu dziedzin – m.in. prawa, psychologii, pracy socjalnej, pedagogiki, socjologii, medycyny. Dlatego też niezbędne jest, aby osoby, które na co dzień w swojej pracy zawodowej mają lub mogą mieć bezpośredni kontakt z problematyką przemocy w rodzinie oraz te, które są członkami zespołów interdyscyplinarnych lub grup roboczych, były odpowiednio przeszkolone w tym zakresie oraz podnosiły kompetencje zawodowe.

Podstawę prawną opracowania wytycznych stanowi art. 8 pkt 5 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Niniejsze wytyczne określają minimalny standard szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie – zarówno w obszarze tematyki, jak i liczby godzin.

Pożądane jest, aby osoby realizujące zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie stale podnosiły swoje kompetencje poprzez uczestnictwo w szkoleniach i innych formach kształcenia.

2. DEFINICJE

- a) organizator szkolenia – marszałek województwa organizujący szkolenie skierowane do przedstawicieli instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy rodzinie;

- b) podmiot realizujący szkolenia – osoba fizyczna posiadająca kwalifikacje niezbędne do realizacji szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie lub podmiot prowadzący działalność w zakresie organizacji szkoleń, zatrudniający osoby posiadające kwalifikacje niezbędne do realizacji szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy rodzinie;
- c) uczestnicy szkolenia – przedstawiciele instytucji realizujących działania z obszaru przeciwdziałania przemocy rodzinie.

3. OSOBY UCZESTNICZĄCE W SZKOLENIACH

Szkolenia organizowane przez marszałków województw skierowane są do osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, w tym między innymi przedstawiciele:

- a) jednostek organizacyjnych pomocy społecznej oraz specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
- b) organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości (Policji, Żandarmerii Wojskowej, Straży Miejskiej, prokuratorów, sędziów, kuratorów sądowych, Służby Więziennej itd.);
- c) ochrony zdrowia (lekarzy, pielęgniarek, ratowników medycznych itd.);
- d) oświaty (nauczycieli, nauczycieli przedszkolnych, pedagogów szkolnych, psychologów, pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych itd.);
- e) gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych;
- f) instytucji, kościołów i związków wyznaniowych oraz organizacji pozarządowych działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz na rzecz ochrony rodziny;
- g) innych podmiotów mogących być członkami zespołów interdyscyplinarnych lub grup roboczych oraz innych osób bezpośrednio pracujących z osobami doświadczającymi przemocy w rodzinie oraz z osobami stosującymi przemoc.

4. ZAWARTOŚĆ MERYTORYCZNA SZKOLENIA

Szkolenia powinny obejmować tematy związane z definiowaniem zjawiska przemocy w rodzinie, jego rozpoznawaniem oraz metodami interweniowania w przypadkach jej wystąpienia, a także sposobami zapobiegania.

W szczególności zalecane są następujące bloki tematyczne:

I. Profilaktyka przemocy, zasady prowadzenia oddziaływań poprzedzających wystąpienie zjawiska przemocy:

- a. kreowanie pozytywnego wizerunku rodziny i wzmocnianie rodzinnych wartości, w szczególności omówienie zasady ochrony życia rodzinnego, kształtowanie kompetencji i poszanowania autonomii rodziny;
- b. omówienie praw rodziny zagwarantowanych przez Konstytucję RP oraz ustawy;
- c. kształtowanie umiejętności komunikacji wewnątrzrodzinnej (umiejętności nazywania własnych uczuć, szacunku dla drugiej osoby);
- d. kształtowanie umiejętności rozwiązywania konfliktów wewnątrzrodzinnych (znaczenie wsparcia terapeutycznego);
- e. kształtowanie postaw prospołecznych, w szczególności wskazanie na znaczenie rozwoju kompetencji dla profilaktyki przemocy w rodzinie;
- f. zasady, formy, metody, narzędzia prowadzenia lokalnej diagnozy skali zjawiska przemocy w rodzinie;
- g. wprowadzenie działań związanych z profilaktyką uzależnień;
- h. metodyka pracy z rodzinami zagrożonymi przemocą;
- i. zasady, metody, formy pracy profilaktycznej i edukacyjnej w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

II. Zjawisko przemocy w rodzinie oraz sytuacja psychologiczna osób doświadczających tej przemocy, zachowania osób stosujących przemoc w rodzinie i możliwość pomocy:

- a. definicja przemocy w rodzinie, rozróżnienie przemocy od zachowań agresywnych i sytuacji konfliktowych, rodzaje przemocy w rodzinie, skala zjawiska, cykle przemocy, czynniki ryzyka, w tym m.in.: płeć, wiek, stan zdrowia, pojawienie się uzależnień zwłaszcza od alkoholu, narkotyków, środków odurzających itd.;
- b. przyczyny i skutki przemocy w rodzinie;
- c. formy przemocy: fizyczna, psychiczna, seksualna, ekonomiczna, zaniedbywanie;
- d. diagnoza sytuacji i pomoc osobom doświadczającym przemocy w rodzinie;
- e. osobiste postawy wobec przemocy w rodzinie;
- f. mechanizmy psychospołeczne towarzyszące przemocy;
- g. konsekwencje doświadczania przemocy w rodzinie – portret psychologiczny osób doświadczających przemocy (omówienie procesu wtórnej wiktymizacji, syndromu wyuczonej bezradności);
- h. strategie postępowania osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzające do usprawiedliwienia swego zachowania, źródła przemocy, psychologia osób stosujących przemoc;

- i. możliwości pomocy osobom doznającym przemocy w rodzinie (wyróżnienie etapów pomagania: interwencja, pomoc psychospołeczna, interwencja kryzysowa, terapia itd.);
- j. oddziaływania wobec osób stosujących przemoc w rodzinie (programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, programy psychologiczno-terapeutyczne, terapia uzależnień, działania karne itd.);
- k. dane statystyczne i trendy utrzymujące się w obszarze zjawiska, w tym dotyczące osób doznających przemocy w rodzinie i osób stosujących przemoc.

III. Etapy pracy z osobami doznającymi przemocy w rodzinie i stosującymi przemoc w rodzinie:

- a. diagnoza sytuacji i stopnia zagrożenia;
- b. diagnoza przyczyn występowania ze strony sprawcy zachowań przemocowych;
- c. diagnoza potrzeb członków rodziny z problemem przemocy, w tym osób doznających przemocy, dzieci i osób stosujących przemoc;
- d. metody interwencji;
- e. udzielanie wsparcia i pomoc psychoterapeutyczna, prawna, socjalna, pedagogiczna, z zachowaniem zasad podmiotowości i dobrowolności w korzystaniu ze środków oddziaływania;
- f. monitorowanie sytuacji rodzin z problemem przemocy.

IV. Przemoc wobec dziecka:

- a. diagnoza sytuacji dziecka doznającego przemocy w rodzinie;
- b. charakterystyka dziecka krzywdzonego;
- c. charakterystyka dziecka będącego świadkiem przemocy w rodzinie;
- d. pomoc psychologiczno-pedagogiczna i prawna dziecku krzywdzonemu;
- e. metody interwencji w przypadku przemocy stosowanej wobec dzieci przez osoby najbliższe;
- f. postępowanie z rodzicami i innymi osobami dorosłymi stosującymi przemoc wobec dzieci;
- g. reprezentacja dziecka w procedurze „Niebieskie Karty”;
- h. rola przedstawicieli i służb i instytucji w rozpoznawaniu symptomów krzywdzenia dziecka i przeprowadzaniu interwencji;
- i. wskazanie na konieczność wysłuchania dziecka i w miarę możliwości uwzględnienia jego zdania w toku ustalania praw dziecka przez organy władzy publicznej oraz osoby odpowiedzialne za dziecko;
- j. monitorowanie sytuacji dziecka doznającego przemocy w rodzinie.

V. *Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych:*

- a. skala zjawiska przemocy w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych;
- b. diagnoza sytuacji osób doznających przemocy zależnych od innych;
- c. szczególne potrzeby osób starszych i niepełnosprawnych w obszarze bezpieczeństwa oraz pomocy socjalnej, prawnej i psychologicznej;
- d. monitorowanie sytuacji osób starszych i niepełnosprawnych w rodzinach z problemem przemocy.

VI. *Współpraca w zespołach interdyscyplinarnych i grupach roboczych:*

- a. uprawnienia, kompetencje, zadania poszczególnych służb;
- b. praca zespołów interdyscyplinarnych;
- c. powoływanie i metodyka pracy grupy roboczej;
- d. czynniki wpływające na podniesienie skuteczności pomocy dla osób doznających przemocy;
- e. realizacja procedury „Niebieskie Karty”, w tym m.in. sposób prowadzenia rozmów z osobami doznającymi i stosującymi przemoc, wskazówki dotyczące wypełniania formularzy „Niebieskie Karty”, zakres i sposób dokumentowania prowadzonych spraw w ramach procedury oraz zasady wymiany informacji pomiędzy służbami, umiejętność dokonania oceny co do zasadności wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” - rozróżnienie przemocy w rodzinie od zachowań agresywnych i sytuacji konfliktowych;
- f. koordynacja podejmowanych interdyscyplinarnie działań;
- g. metody interwencji w przypadku przemocy w rodzinie stosowanej wobec dzieci, osób starszych i niepełnosprawnych, problemy i trudności związane z prowadzeniem ww. interwencji.

VII. *Prawne aspekty przeciwdziałania przemocy:*

- a. omówienie przepisów ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, aktów wykonawczych do ustawy oraz Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na 2022, jak również Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przyjętego na kolejną perspektywę czasową;
- b. omówienie przepisów karnych, w szczególności dotyczące rodzajów przestępstw, do których najczęściej dochodzi w rodzinie (ze szczególnym rozróżnieniem przestępstw ściganych z urzędu, na wniosek pokrzywdzonego i z oskrżenia prywatnego);
- c. podstawowe zagadnienia prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz cywilnego korelujące ze sprawami dotyczącymi występowania przemocy w rodzinie i wykonywania władzy rodzicielskiej;
- d. zagadnienia prawne związane z zobowiązaniem osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego

- bezpośredniego otoczenia lub zakazaniem zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia;
- e. podstawy prawa medycznego, w tym zagadnienia dotyczące zasad udzielania świadczeń zdrowotnych osobom doznającym przemocy w rodzinie, zachowania tajemnicy medycznej, wydawania zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych ze stosowaniem przemocy, jak również elementy pierwszej pomocy przedmedycznej;
 - f. umiejętność przygotowania wybranych pism (m.in. wniosku o podjęcie czynności procesowych przez sąd opiekuńczy, zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, wniosku o przyznanie świadczenia czy zasiłku);
 - g. odpowiedzialność służb za niepodejmowanie działań w przypadku występowania przemocy w rodzinie;
 - h. kwestie związane z ochroną danych osobowych w sprawach dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

VIII. Superwizja w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie:

- a. superwizja dla członków zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych realizujących procedurę „Niebieskie Karty”;
- b. superwizja dla trenerów realizujących programy oddziaływań korekcyjno–edukacyjnych oraz programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

5. METODY SZKOLENIA

Szczególnie rekomendowane są metody interaktywne (warsztatowe, ćwiczeniowe lub seminaryjne), w małych grupach, których wielkość nie powinna przekraczać 20 osób.

Superwizja może być częścią każdego bloku szkoleniowego lub może być prowadzona jako odrębna jednostka szkoleniowa.

6. CZAS TRWANIA SZKOLENIA

Szkolenie winno obejmować minimum 24 godziny dydaktyczne.

Maksymalny czas trwania szkolenia określa podmiot realizujący szkolenie w zależności od potrzeb występujących na terenie danego województwa i możliwości organizacyjnych samorządu województwa.

7. UKOŃCZENIE SZKOLENIA

Fakt ukończenia szkolenia, organizator szkolenia potwierdza w zaświadczeniu, które powinno zawierać: dane uczestnika, dane podmiotu realizującego szkolenie, termin szkolenia, a także dane dotyczące liczby godzin w poszczególnych blokach tematycznych uwzględnionych w szkoleniu.

Warunkiem otrzymania zaświadczenia przez uczestnika szkolenia jest obecność na zajęciach w wymiarze, co najmniej 70% godzin dydaktycznych.

8. MONITORING I EWALUACJA PROWADZONYCH SZKOLEŃ

Monitoring prowadzony jest w trakcie trwania szkoleń przez organizatora szkolenia i obejmuje zarówno aspekt formalny, jak i merytoryczny.

Podmiot realizujący szkolenie ma obowiązek przeprowadzić ankietę ewaluacyjną dla organizatora. Ankieta ewaluacyjna powinna uwzględniać ocenę uczestników szkolenia, co do zakresu merytorycznego szkolenia oraz jego jakości, a także pozwalać na zdiagnozowanie dalszych potrzeb szkoleniowych uczestników zajęć. Szczegółowy zakres merytoryczny ankiety oraz sposób jej przeprowadzenia powinien zostać ustalony pomiędzy organizatorem, a podmiotem realizującym szkolenie.

9. KWALIFIKACJE OSÓB PROWADZĄCYCH SZKOLENIA

Osoby prowadzące szkolenia powinny posiadać następujące kwalifikacje:

- 1) ukończone studia wyższe na jednym z kierunków:
 - a) prawo, pedagogika, pedagogika specjalna, pedagogika opiekuńczo – wychowawcza, resocjalizacja, praca socjalna, psychologia, politologia, politologia i nauki społeczne, socjologia, polityka społeczna, nauki o rodzinie;
 - b) w przypadku ukończenia studiów wyższych na innych kierunkach niż tych, wymienionych w pkt. 1, dopuszczalne są kwalifikacje uzupełnione studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, organizacji pomocy społecznej¹, pedagogiki, pedagogiki opiekuńczo – wychowawczej, pedagogiki specjalnej lub resocjalizacji;
 - c) ukończone specjalistyczne szkolenia w wymiarze nie mniejszym niż 100 godzin dydaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy

¹ W przypadku studiów podyplomowych z organizacji pomocy społecznej równorzędnie traktowane jest ukończenie szkolenia z zakresu specjalizacji z organizacji pomocy społecznej.

- w rodzinie lub co najmniej 5-letnie doświadczenie pracy w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- d) bloki prawne powinny prowadzić osoby z wyższym wykształceniem prawniczym posiadające co najmniej 2-letnie doświadczenie w pracy w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie w zakresie udzielania pomocy prawnej;
- 2) superwizja powinna być prowadzona przez osoby posiadające uprawnienia superwizora zgodne z właściwością zawodową osób superwizowanych.

ZATWIERDZAM:

z up. Ministra Rodziny i Polityki Społecznej

Anna Schmidt

Sekretarz Stanu
Pełnomocnik Rządu
do Spraw Równego Traktowania